

LISZT FERENC ÉS LIST FRIGYES AZ ORSZÁGGYŰLÉSEN.

TUDOTT dolog, hogy Liszt Ferenc még gyermekkorban volt, mikor édesatyjával együtt külföldre szakadt. Tizenhét évi távolléte alatt aztán egészen megfeledkezett szülőföldjéről s Franciaországot vallotta hazájának. Megfeledkezett arról is, hogy magyar főurak: Esterházy herceg, Amadé és Szapáry grófok tették lehetővé külföldi tanulását. A sors kifürkészhetetlen játéka azonban hirtelen eszébe juttatta a múlt minden emlékét s ezekkel együtt igazi hazáját is.

Tudjuk, hogy Liszt Ferencet beteges érzékenysége és lázas idegessége gyakran ragadták az ábrándok világába. Képzelődése ilyenkor apokaliptikus jelenésekkel foglalkozott. Az 1838 évben, mikor olaszországi diadalait aratgatta, Velencében egy német újság akadt kezébe. Ez az újság részletesen leírta a romboló árvizet, mely Pest városát tönkretette. Liszt Ferenc Lambert Massardhoz intézett gyönyörűséges levelében maga írta le, minő hihetetlen hatást gyakorolt reá ez az újságcikk. Ez az árvíz — úgymond — visszavitte lelkemet a múltba s kimondhatatlan örömmre gyermekkorom minden emlékét megtaláltam. És legyőzhetetlen vágyakozás támadt bennem segíteni Pest városának lakóin. „Most már tudom, — írta volt — hogy mi a haza!... Láttam (lelkemben) Magyarországot, ezt a szép országot, mely annyi nemes és jó gyermeket táplál. Láttam hazámat; mert én is a régi s erős nemzethez tartozom, én is az ősi népnek fia vagyok. Ó szép, messzefekvő hazám, ó ismeretlen barátaim, véreimnek családi! ínségkiáltások ismét hozzátok vezérelt. Szívem elfogódott, szégyenemben lehajtott fejemet; mert igazi hazámat oly sokáig elfeledtem/*

Festetics Leó gróf, aki jó ismerőse volt Lisztnek, ez alkalommal újra hívta őt Pestre. A művész november 24-én válaszolt levelére s kilátásba helyezte látogatását. „December 18. és 22-e közt — írja — megérkezem; kissé megöregedve, érettebben és — ha szabad így kifejeznem magamat — művészileg kidolgozottabban jövök Önhöz. Remélem, megtartott jó emlékezetében és továbbra is számíthatok nékem oly igen becses barátságára! Milyen örömmel, mily mélységes boldogsággal tölt el az a gondolat, hogy viszontlátom hazámat s kiviszem a részemet abból a sok és élénk rokonszenvből, mélyre kóbor életem són tett soha érdemezlenné. Mennyi érzés, mennyi izgalom tölti el majd lelkemet! Lemondok arról, kedves grófom, hogy mindezt szavakkal is kifejezhessem; mert érzem, hogy képtelen volnék reá! Elég annyit tudnia, hogy a honszeretet, az én lovagias és nagy nemzetem iránt való ragaszkodásom fáklyája élénk lánggal lobog még mindig szívem

legelrejtettebb zugában.¹ Ha szerencsétlenségemre a látszat jelenleg nem is igazolja szavaimat, sosem feledem, mennyi bálával s szeretettel tartozom hazámnak.“

Lisztnek illetén sorai világosan hirdetik, hogy mind érzések fogták el őt, mikor rég elfeledett hazájába készült. S itt a hazában azokat, akik őt várták, ugyanoly érzést hevítették. Hiszen a magyarság a nemzeti ébredés korát élte s lelkes korszakban az igazi nagyságokat nemcsak szeretettel és lelkesedéssel övezték, de bensőséggel ünnepelelték is. Mindezt tudva, elgondolhatjuk, minő lehetett Liszt Ferencnek, az európai híru művésznek elsőszereplése hazánkban.

Liszt még Olaszországból megírta francia barátjának, Massardnak, hogy április 7-én indul Bécsbe, hogy ott két hangversenyt adjon a pesti vízkárosultak javára. Kettő helyett azonban vagy tíz hangversenyt adott s imigyen huszonnégyezer forintot juttatott árvíz-károsultjainknak.

Bécsi időzése alatt az országgyűlési ellenzék főrendi tagjai közül többen megismerkedtek vele s meghívták őt Pozsonyba, hogy ott, mint a magyar haza tündöklő csillagát kellően ünnepelethessék.

Liszt Bécsből Pozsonyba gyalogszerrel akart jönni. Elfeledett hazájának — úgymond tartozik — e kanossza-járással. A mieink azonban lebeszélék őt e fáradságos utazásról.

A tél szívében, hideg időben érkezett meg Pozsonyba, ahol aztán páratlan melegséggel fogadták őt. Az országgyűlési titkosrendőrség jelentése szerint december 18-án (1839) reggel öt órakor érkezett Pozsonyba. Mindenki csak róla beszélt, mindenki csak őt óhajtotta látni.² Ma — írja a rendőrség — Batthyány Lajos gróf és neje adnak tiszteletére díszebédet. Este Nemeskéri Kiss Pál fiumei kormányzónál lesz soirée, de Liszt egyik helyen sem fog játszani.⁸ Holnap, azaz december 19-én léssen a színházban a hangverseny. Hogy mindenki ott lehesen, e napon sem az alsó tábla, sem a főrendek táblája nem tart ülést. A bíróságok is a hétszemélyes táblával együtt tizenegy órakor bezárják üléseiket.¹

A színház minden zege-zuga zsúfolásig megtelt s Liszt Ferencet olyan óvációval fogadták, amelyet a pozsonyi színház sem azelőtt, sem azután nem látott. Liszt ez alkalommal játszotta először Magyarországon a Rákóczi-indulót. Sok szem könnyel telt meg e hangok hallatára s a lelkesedés nem ismert határt. (A titkosrendőrség jelenti erről: „von ihm gestem im Theater vorgetragenem Rákóczi einen wütenden Applaus emtete“.)

Másnap Batthyány Lajos gróf és Eötvös József báró Liszt Ferencet a főrendi tábla ülésére vitték, hogy a haza legkiválóbb patriótáinak

¹ „Qu'il vous suffise de savoir que le sentiment de l'á patrié, de ma chevaleresque et grandiose patrié, est resté vivant au plus profond de ment coeur“ etc.

² „Liszt ist jetzt das Tagesgespräch. Er ist heute früh 5 Uhr angekommen“ etc. (A titkos rendőrség 1839 dec. 18-án kelt jelentése.)

³ Nemeskéri Kiss Lisztnek régi ismerőse volt. Kissnek felesége, a nagyműveltségű Tagyosi Csapó Ida Lisztől sajátkezűleg írt kisebb zenedarabot is kapott a pozsonyi tartózkodás alkalmával.

⁴ Az országgyűlési titkosrendőrség dec. 18-i jelentése. („Margen um 12 Uhr ist sein Konzert; damit Niemand gehindert ist, sind morgen keine Sitzungen, und dér Septemvirat etc. wird um 11 Uhr die Sitzung schliessen.“)

tárgyalási módjával megismertessék. Festetics Leó grófot adták mellé ricerone-nak, hogy mindenről felvilágosítást adjon neki.¹

A Hímök egyik szerkesztője: Kimos, versben is köszöntötte ez alkalommal Lisztet, írván a többi között:

Megszánta Isten végre a világot,
Mely nem talált valódi boldogságot,
S keresve azt, balútra tévedett;

Megszánta Isten s küldte tégedet
A hangszellem mindenható fiát,
Hogy zongorázz: s megtérül a világ!

(Liszthez, Pozsony, Téliidő 20-án 1839.)

A főrendek és a követek e napon is lakomákon ünnepelték Lisztet. A hivatalos jelentések szerint majd szétszedték őt s boldog volt, aki közelébe juthatott.

Liszt Ferenc, — írja az országgyűlési titkos rendőrség — mint művész és mint ember egyaránt furorét keltett Pozsonyban. Senki sem beszélt országgyűlésről, mindenki csak Liszt Ferencsel foglalkozott. („Als Künstler und Mensch in gleichem Grad Furore erregt. Mán sprach die Zeit über gar nicht vöm Landtag, sondern nur von Liszt etc.“)

Sedlnitzky rendőrminiszter a királynak jelentette, hogy a főrendi ellenzék tagjai mindent elkövetnek, hogy Liszt Ferencet megnyerjék. Festetics Leó gróffal együtt most azon vannak, hogy Lisztnek magyar nemességet szerezzenek. (1839 december 23, Bécs.)

Ez utóbbi dolog csakugyan megesett. Festetics Leó, aki maga is jeles zeneszerző s a nemzeti színház igazgatója volt, a maga és negyven országgyűlési tag nevében megkísérelte, hogy Liszt tudta nélkül nemességet szerezzen neki.

Kolowrat miniszterhez írt folyamodásában kifejtette, hogy általános az óhaj, hogy az ünnepelt, nagy művésznak nemesség adassék. Ha ez megtörténik, az egész országban jó hatást kelt s a külföldön is elismeréssel fogadják ily nagy művész kitüntetését. Oly államban, ahol az arisztokratikus elvek még érvényben vannak, különösen fontos, hogy az effajta nagy tehetségek a megérdemelt magasságra emdtsessenek. Már — írja Festetics gróf — a magyar kancellárnak is szóltam ez ügyben s arra kérem excellenciádat is, hogy soron kívül intézze el ez ügyet az én nevem említése nélkül; mert azt szeretném, hogy kegyelmességed legyen az érdem s imígyen az ország bizalma excellenciád iránt növekedjék?

Ha nem a patrióták álltak volna elő e kéréssel, úgy bizonyára hamar teljesült volna Liszt tisztelőinek óhaja. Ám a hazafiak kérték a kitüntetést annak részére, aki Pozsonyban a veszedelmesnek hirdetett Rákóczi dalát zongorázta így aztán Festetics gróf Drescher cenzortól

¹ U. o. A titkosrendőrség dec. 21-i jelentése. („Um auch ihn mit der Handlungsweise der ersten Patrioten des Vaterlandes bekannt zu machen.“)

² 1839 dec. 22. A német nyelven út folyamodás a Polizei Hofstelle iratai közt volt s a bécsi forradalomban elégett. Másolata tulajdonomban van.

azt a választ kapta, hogy Liszt Ferencnek magának kell kérnie ő felségétől a nemességet.

Úgy látszik valahogy kiszivárgott ez az ügy; mert egyszerre a hírlapok is foglalkoztak vele. És többen megírták, hogy Liszt családja már Zsigmondi királytól kapott nemességet s rokonság fűzi családját a hatalmas Thurzókhöz.

Liszt Ferenc az országgyűlés tagjainak lelkes és meleg tüntetése közben Festetics Leó gróffal december 22-én Pestre utazott. A pozsonyi fogadtatás oly hatással volt reá, hogy megígérte hamar való visszatérését.¹

Liszt Pesten — amint tudjuk — a nemzeti színházban adott hangversenyt s ez alkalommal adták át néki a díszkardot. December hó 29-én a nemzeti kaszinóban adtak tiszteletére lakomát. Petricsevics Horváth Lázár köszöntötte őt itt fel. Beszédében célzott a nemességre s felhozta, hogy Napóleonnak mondák egykor a hízelkedők, hogy a Mediciektől származik. Erre ő imígyen felelt: nincs szükségem ösökre, elég vagyok magam magamnak. Liszt Ferenc is elmondhatja ezt magáról, ő „a varázsmester, honunknak mindenkitől irigyelt dicsősége, nemzetünk szemefénye, a világszerte híres művészkirály“, kit az Isten sokáig éltesse!

Liszt Ferenc Pesten utolsó estéjét a franciskánus barátoknál töltötte. Amint maga mondá: tizenhét évvel ezelőtt (1823-ban) boldogult atyjával kedves órákat töltött itt s játékaival már akkor elragadta hallgatóit. Boldog gyermekkorát élte akkor, de azóta az idők vihara őt is megviselte.

Liszt azután Festetics gróf kíséretében visszatért Pozsonyba, ahol ismét ünnepélyesen fogadták őt. Az ellenzéki főurak s a követek valósággal versenyeztek azon, hogy minél több kedvességgel halmozhassák el a nagy művészt. És egyik soirée a másikat követte, egyik diner-t a másik után rendezték „a nagy művész, a zenei bűvész, a honméltó büszkesége“ tiszteletére. Esterházy Kázmémé olyan mulatságot adott Liszt tiszteletére, melyen csupa hölgy vett részt, köztük a nádor leánya, Hermine, is megjelent. A mulatság után az egész társaság Széchenyi István lakásába ment, ahol átadták Lisztnek tizenkét magyar hölgy ajándékát, egy színarany billikomot. Liszt meghatva vette át a billikomot, mondván: „e pohárból csak nektárt illik innom; más itallal sohsem profanálom e drága kincset“.

Pozsonyi tartózkodásának utolsó napján Batthyány Lajos gróf és neje adtak nagy táncestélyt. Másnap aztán elhagyta Pozsonyt, De nem Brünnebe ment, ahogy előre tervezte, hanem Sopronba. Bezerédy István tolnamegyei követ ugyanis rábeszélte őt, hogy látogassa meg szülőföldjét, mélyet kilenc éves kora óta nem látott. Sopronban Bezerédy Pál táblabíró házánál örömmel látják őt vendégül.

Liszt elfogadta az ajánlatot s február 18-án Esterházy Kázmér gróf, Augusz báró, Schoher, Alberti gróf stb. kíséretében Sopronba érkezett. Szülőfalujának lakói a jó doborjániak (reidingiek) és a lókiak

¹ Az országgyűlési rendőrség dec. 22-i jelentésében: „Liszt ist heute mit Gráf Leó Festetics nach Pest abgegangen und hat hier so ziemlich Erntegemacht“

(frauenheidiek, akik közt keresztelték Liszt Ferencet) küldöttséggel üdvözölték őt. A küldöttség vezetője a falusi jegyző volt, aki egykor olvasni tanította Liszt Ferencet. A művész felismerően őt, nyakába borult s kezét megcsókolta.

Este a városi kaszinóban hangverseny volt, mely alkalommal Liszt a többi közt két magyar darabot is játszott, amit a közönség páratlan lelkesedéssel fogadott. Másnap Liszt kíséretével együtt szülőfalujába ment. Zenével, mozsárdurrogással fogadták őt. A nagy ember mint mindenütt, úgy itt is páratlanul szeretetreméltó és leereszkedő volt. Minden paraszthoz és asszonyhoz volt néhány nyájas szava s fejenként egy-egy aranyat osztott ki köztük. A falu orgonájára 30 aranyat, a szegényeknek is 30 aranyat adott. A zenészeknek (akkor hangászkar-nak hívták) 50 forintot s egykori mesterének nagyobb összeget adott. Aztán felszólítja a lakókat, hogy ügyes-bajos dolgaikban csak hozzá forduljanak, ő mindig szolgálatukra áll. Liszt e nap estéjén bált és lakomát adott a falubelieknek s kedves vidámsággal eltréfalkozott az egyszerű emberekkel. Másnap kíséretével együtt visszatért Sopronba, ahol a kaszinóban fényes ebédet adtak tiszteletére. Február 20-án ezernyi kedves emlékké! szívében, elhagyta Sopront s külföldi útjára indult...

Valamivel későbben egy másik nagynevű List is megfordult a pozsonyi országgyűlésen. List Frigyes volt ez, az európai híru nemzetgazda, akit saját kora ugyan félreismert, de tragikus halála után az utókor mégis igazat adott neki.

A reformkorszakban, mikor hazánkfiai minden józan újítást lelkesedéssel fogadtak s mikor az országgyűlések is a haladást sürgették, nagyon fontos dolog volt oly ember tanácsával élni, akinek e téren páratlan ismeretei és tapasztalatai voltak. Követaink dicséretére legyen mondván, nemcsak List Frigyes munkáit ismerték, de véle magával is összekötöttségben voltak s tanácsát kikérték. A legelső, aki őt levéllel fölkereste, Kossuth Lajos volt. Lónyay és mások követték Kossuth példáját. Az 1843 év augusztus havában Pejacsevics gróf, Lónyay, Szegheó, Szalay, Erős stb. Németországban utazván, elhatározták, hogy List Frigyest meglátogatják Augsburgban. El is mentek oda, de Liszt uramat nem találták Augsburgban. Valahol fürdőzött.¹

A követek hívására List Frigyes a következő (1844) évben csakugyan megjelent Pozsonyban.² Az István nevű gőzhajón érkezett Bécsből és a Zöldfához címzett vendégfogadóba szállt. Az országgyűlési titkosrendőrség jelentése szerint rögtön megérkezése után fölkereste az országgyűlés kiválóságait s a megyei követekkel is igyekezett megismerkedni. Másnap a felső táblán jelent meg, ahová Lónyay beregi követ vezette őt s Széchen Antal gróffal a hölgyek erkélyén foglalt

¹ Az országgyűlési titkosrendőrségnek 1843 aug. 2-i jelentése. („Pejacsevics und Lónyay wollten sich mit dem Staatsökonomem List in Augsburg besprechen, leider aber war er im Bade abwesend.“)

² Az országgyűlési rendőrség jelentése szerint a közönség közt az a hír terjedt el, hogy List Kossuth hívására jött Pozsonyba. Ezt azonban maga List cáfolta, mondván: „Kossuth habé ihm zwar vor langere Zeit von Pest aus geschrieben, er habé ihm aber nicht geantwortet und überhaupt nach seiner Verbindung nicht getrachtet; Kossuth sei ihm bisher wie ein Schiff mit vollen Segeln ohne Fracht vorkommen.“ (Pressburg, 3. November 1844.)

helyet. Később a rendi táblát kereste föl, ahol a mágnások erkélyén Esterházy József gróf szolgálait neki magyarázatokkal. Délben a mágnás kaszinóban ebédelt tisztelőinek seregével. Másnap, november hó másodikán, az ellenzéki kaszinóban nagyszabású felolvasást tartott az államgazdaságtan köréből. Ez alkalommal kifejtette, miként lehetne német telepésekkel meghonosítani nálunk a gyáripart. A felolvasást az országgyűlés ellenzéke nagy lelkesedéssel fogadta s hogy List javaslatát valóra váltsa, elhatározta, hogy megszerzi néki a magyar indigenátust.

List — jelenti a titkos rendőrség — folyton látogatja az országgyűlés kiválóbb tagjait és holnapra sokat közülök ebédre kéretett magához. És folytak a tanácskozások a hazai ipar és a gyáripar fellendítése ügyében. List maga kijelenté, hogy a magyar urak körében nagy megértéssel és lelkesedéssel találkozott.

Pozsonyból többek kíséretében Pestre ment, ahol résztvett a megye egyik gyűlésén is. Itt a gyűlés legkiválóbb szónoka üdvözölte őt s bemutatató a közönségnek, mély lécesen tüntetett mellette.

Listnek nálunk töltött napjai voltak az utolsó vidámabb napjai. Nemsokára búskomorságba esett s 1846-ban véget vetett életének.

TAKÁTS SÁNDOR.